

AZ AZONOSÍTÓ ÉRTELMEZŐ VIZSGÁLATA A MAGYARBAN*

Szőke Bernadett

Bevezetés

A magyar leíró nyelvtanok (Tompá [szerk.] 1962, Rác [szerk.] 1968, A. Jászó [szerk.] 1991, Keszler–Lengyel 2002) az értelmezős szerkezeten belül két típust különböztetnek meg, a hátravetett jelzői és az azonosító értelmezőt, amelyekről a *Magyar grammatika* (2000) elkülönít egy harmadik csoportot is, mégpedig a határozói értelmezőt. A tanulmány középpontjában a magyar azonosító értelmezős szerkezet vizsgálata áll, amely a következőképpen definiálható: két olyan tagból álló konstrukció, amelyek azonos szintaktikai pozícióban jelennek meg, azonos grammatikai funkciót látnak el, és az értelmezett szót azonosítja, kiegészíti, pontosítja vagy leszűkíti a második elem, vagyis az értelmező.¹ Fontosnak tartom, hogy egyrészt pontosítsuk a magyar leíró nyelvtanoknak az értelmezőről tett állításait, másrészt kitöltsük a magyar generatív irodalomban levő űrt – a legújabb nemzetközi eredményekre támaszkodva.

A tanulmány célja a magyar azonosító értelmezők szerkezeti elemzése, a generatív szintaxis eszköztárára építve. Bemutatom az azonosító értelmező különböző fajtáit, és amellet foglalom állást, hogy ezeket nem feltétlenül lehet és kell azonos módon elemezni. Megvizsgálom továbbá a mátrix mondat állítmányának az azonosító értelmezős szerkezettel való egyeztetését. E problémakör vizsgálata azért fontos, mert a szerkezeti elemzés kidolgozásában segít(het) azon kérdés megválaszolása, hogy az értelmezett szóval vagy az értelmezővel történik az egyeztetés. A kapott eredmények alapján, az egyes appozíciófajták tulajdonságait figyelembe véve kísérletet teszek a szerkezeti elemzés kidolgozására. Végül egy összegzéssel zárom a tanulmányt.

Jelen kutatási eredmények megjelenését az „Átfogó magyar nyelvtan” című, NK 100804 azonosítószámú OTKA projekt támogatja.

¹ Bár elismerem, hogy az azonosító értelmező terminus megtévesztő lehet abban az értelemben, hogy nem csak azokat a szerkezeteket értjük alatta, amelyekben a szerkezettagok között azonosítás történik, de ezen a ponton a hagyományt kívánom követni.

1. Az azonosító értelmező tulajdonságai a magyar leíró nyelvtanok szerint

A magyar nyelvű leíró nyelvtanok (Tompá [szerk.] 1962, Rác [szerk.] 1968, A. Jászó [szerk.] 1991, Keszler [szerk.] 2000, Keszler–Lengyel 2002) úgy határozzák meg az azonosító értelmezőt, hogy az olyan hátravetett jelző, amely nem alakítható át elől álló jelzővé. Ezt az állítást két ponton is megtámadhatjuk: egyrészt az azonosító értelmezőt nem sorolhatjuk a jelzők közé, mivel a szerkezettagok (a példák többségében) nem állíthatók jelzős viszonyba (Balogh 2000: 453, 2004: 465). Ugyanakkor van néhány olyan azonosító értelmező, amelyből létrehozható elől álló jelző, az (1)-es példákban – a hagyományos terminussal élve – kijelölő jelzőt kapunk, ha felcseréljük az értelmezett szó és az értelmező sorrendjét. A nemzetközi szakirodalomban a hasonló példákat szoros értelmezőnek nevezik, erre a megkülönböztetésre a 2. fejezetben fogok bővebben kitérni.

- (1) a. *Mari, a fodrász* → *a fodrász Mari (melyik Mari?)*
b. *Miltiadész, a pápa* → *a pápa Miltiadész (melyik Miltiadész?)*

A leíró nyelvtanok hangsúlyozzák, hogy az értelmezett szó és az értelmező között számbeli és esetbeli egyeztetés van.² Ez a megállapítás megint csak abban az esetben helytálló, ha a szerkezet két tagja közti viszonyt alárendelőnek tekintjük, nem számolva eközben más elemzési lehetőségekkel. Ha az értelmezős konstrukciót mellérendelésnek (Szabó 1955, Antal 1964, Sturm 1986, Hockett 1955), vagy a redukciós elv³ – szintén mellérendelő szerkezeten való – alkalmazásának (Jakab 1977, 1978) vagy pedig két tagmondat koordinációjának (Burton-Roberts 1975, Szóke 2014) tartjuk, már nem beszélhetünk a két tag közti egyeztetésről, csakis a szuffixumok egyezéséről.

A magyar leíró nyelvtanok kiemelik az értelmező azon tulajdonságát, mely szerint a szerkezet alany-állítmány viszonya alakítható át (2). Vannak azonban olyan példák, amelyek ellentmondanak ennek az állításnak (3a, b).

---

² A Magyar grammatika (2000: 452) először nyitva hagyja azt a kérdést, hogy egyezés vagy egyeztetés történik a szerkezettagok között: „az értelmezett és az értelmező között számbeli és esetbeli egyezés, egyeztetés van”. Később amellet érvelve, hogy az értelmező sajátos átmeneti szerkezet, az alábbi következtetésre jut: „a szerkezet tagjai egymással közvetlen kapcsolatban is állnak, számbelileg ezért is egyeznek meg egymással, s ebben mégiscsak egyeztetést kell látnunk” (uo. 457).

³ Jakab (1972: 45) a következő módon fogalmazza meg a redukció törvényét: „Ha a jelzős szó-szerkezet alaptagja odaértés vagy más ok folytán hiányzik a mondatból, a jelző vagy az alárendelő összetett mondat főmondatának jelzői helyzetű utalószava mint alárendelt tag alkalmilag átveszi a jelzős szerkezet jelentését, továbbá az alaptag szófaji értékét, alaki kitevőit (a redukálódott birtokos jelzős szerkezetet -é birtokjel jelzi) és mondatbeli funkcióját”.

- (2) *Rúza Magdi, egy híres énekesnő* → *Rúza Magdi egy híres énekesnő.*
- (3) a. *egy új játék, egy szép baba* → **Egy új játék egy szép baba.*
b. *a barátaim, köztük Mari* → **A barátaim Mari.*

A (3)-asban látható adatok alapján az a konklúzió vonható le, hogy az azonosító értelmezőt nem lehet olyan konstrukcióként elemezni, amelyben a szerkezettagok között predikatív viszony létesíthető.

2. Az azonosító értelmező fajtái

A magyar szakirodalomban az azonosító appozíciókat vagy az értelmező szófaja (Simonyi 1913, Károly 1958), vagy az értelmező funkciója (Balogh 2004) felől megközelítve csoportosították, de az ily módon létrejövő egyes típusok nem relevánsak számunkra a szerkezeti elemzés során. Az alábbiakban két újfajta megközelítést fogok bemutatni, amelyek alapján a magyar azonosító értelmezők további olyan csoportokba sorolhatók, amelyek eltérő tulajdonságokkal bírnak, s ebből adódóan eltérő szerkezeti elemzés rendelhető hozzájuk.

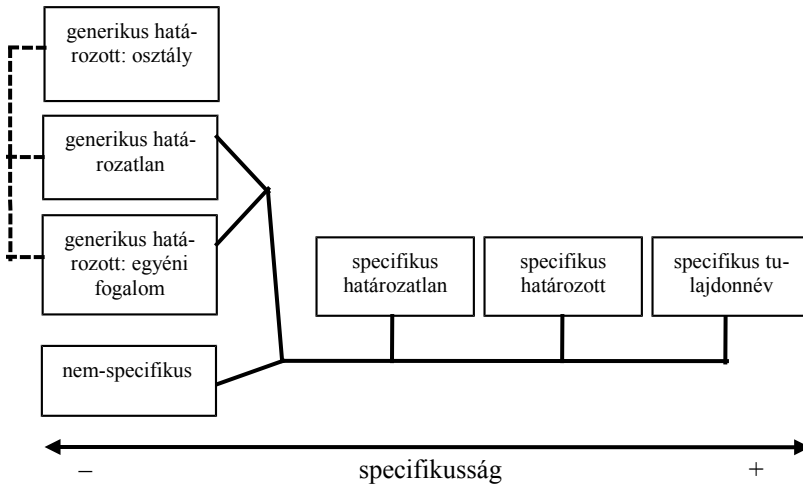
2.1. Heringa (2012) szemantikai osztályai

Heringa (2012) az értelmezőn (*apposition*)⁴ belül három szemantikai osztályt – azonosítást (*identification*), tulajdonítást (*attribution*), bennfoglalást (*inclusion*) – különböztet meg azt vizsgálva, hogy az értelmezett szó és az értelmező hol helyezkedik el a specifikussági skálán.

A specifikussági skála (1. ábra) a következőképpen épül fel (Heringa 2012: 38): a legkevésbé specifikus olvasatok a nem-specifikus és a generikus interpretációk (amelyek se vertikálisan, se horizontálisan nem kapcsolódnak össze, mivel egyáltalán nem hasonlíthatók össze a specifikusságot tekintve). A vízszintesen összekapcsolt olvasatok egymáshoz viszonyított specifikussága egyértelműen meghatározható (például a legspecifikusabb interpretáció a specifikus tulajdonnév). A szaggatott vonallal függőlegesen összekapcsolt generikus olvasatok három típusa összehasonlítható egymással a specifikusságot tekintve, de nincs inherens sorrendjük.

---

⁴ A nemzetközi szakirodalomban használatos értelmező (*apposition*) fogalmának a magyar szakirodalomban az azonosító értelmező terminus feleltethető meg.

1. ábra: A specifikussági skála

Ebben a részben azt vizsgálom meg, hogy a magyar appozíciós szerkezetek mennyire különíthetők el az értelmezett szónak és az értelmezőnek a specifikussági skálán betöltött helye szerint. Az 1. táblázat az értelmezett és az értelmező lehetséges specifikussági kombinációit adja meg az egyes szemantikai osztályokon belül. A következő szimbólumokat alkalmaztam: az azonosítás jele '=' , a tulajdonítás jele '>', a bennfoglalás jele '<'.

1. táblázat: Az azonosítás, a tulajdonítás és a bennfoglalás

értelmező \ értelmezett	gen. hat.: oszt.	gen. hat.-lan	gen.: egyéni fog.	nem-spec.	spec. hat.-lan	spec. hat.	spec. tul.-név
gen.hat.: oszt.	= <	><	><				
gen. hat.-lan	<	= > <	><		<	<	<
gen.: egyéni f.	<	><	=><		<	<	<
nem-spec.		>	>	= <	<	<	<
spec. hat.-lan		>	>		=	= <	= <
spec. hat.		>	>		=	= <	= <
spec. tul.név		>	>		=	=	=

Az azonosítás esetében az elvárás az, hogy a szerkezet mindkét tagja a specifikussági skála azonos helyén jelenjen meg, továbbá Heringa megengedi – a holland példák alapján –, hogy a specifikusság különféle változatai egymással való kombinációkat is létrehozzanak. Ezeket a lehetséges kombinációkat a magyar példák is alátámasztják. A teljesség igénye nélkül nézzünk meg néhány példát az azonosításra (4).

- (4) a. *A Vénusz, azaz az Esthajnalcsillag segítette az embereket tájékozódni az utazásaik során.* (spec. tul. – spec. tul.)
- b. *Mari szeretne egy új játékot, (mégpedig) egy beszélő babát.* (nem-spec. – nem-spec.)
- c. *A tanárunk előadást tartott az év állatáról, (vagyis) a pandáról.* (gen. hat. – gen. hat.)

A tulajdonítás esetében az értelmező generikus határozatlan vagy generikus határozott egyéni fogalom, míg az értelmezett szó bárhol lehet a specifikussági skálán (5).

- (5) a. *A Louvre-t, Európa legnépszerűbb múzeumát évente több százezren látogatják.* (spec. tul. – gen. egyéni fog.)
- b. *János pisztolya, (tudvalevőleg) egy gyilkos fegyver nagyon veszélyes.* (spec. hat. – gen. hat.-lan)
- c. *János egy iPadet, (amint tudod) a mai fiatalok legkeresettebb kütyűjét szeretné.* (nem-spec. – gen. egyéni fog.)

A bennfoglalás esetében az értelmező vagy ugyanolyan specifikusságú, mint az értelmezett szó, vagy specifikusabb (6).

- (6) a. *Blanka néhány babával, köztük a Gyöngyhercegnővel játszott.* (spec. hat.-lan – spec. tul.)
- b. *Egy emberszabású majom, főként a csimpánz, nagyon szereti a banánt.* (gen. hat.-lan – gen. hat.)
- c. *Egy közösség vezetőjének, például egy iskola igazgatójának, jól kell ismernie a beosztottjait.* (gen. egyéni fog. – gen. egyéni fog.)

A különféle osztályok eltérő tulajdonságokat mutatnak. Egyrészt a bennfoglalás példáiból nem hagyható el az ún. appozíciójelölő (7).

- (7) *Az előadás néhány bolygóról, *(köztük) a Marsról szólt.*

Másrészt Heringa (2012: 47–48) egy tesztet alkalmaz a tulajdonítás osztályába tartozó appozíciónak a másik két értelmezőfajtától való elkülönítésére. Holland példákon keresztül megmutatja, hogy csak a tulajdonítás esetében lehetséges a

szerkezet átalakítása oly módon, hogy egy értelmezői vonatkozó tagmondatot ékelünk be az értelmező helyére. Ez a teszt azonban nem alkalmazható teljes mértékben a magyar példákra: bár a bennfoglalás példái esetében valóban nem lehet az értelmezőt átalakítani értelmezői vonatkozó tagmondattá (8), de ugyan-ez nem mondható el az azonosítás összes példájáról (9).

- (8) a. *Az előadás néhány bolygóról, köztük a Marsról szólt.* → **Az előadás néhány bolygóról, amely a Mars, szólt.*
 b. *Az emberszabású majom, de különösen a gorilla, nagyon erős.* → **Az emberszabású majom, amely a gorilla, nagyon erős.*
- (9) a. *Elfelejtettem becsomagolni a bőröndbe a Gyöngyhercegnőt, amely Mari babája.*
 b. *Péter bohóca, amely egy bizonyos ajándék a barátjától, elveszett.*

Harmadrészt Heringa (2012) megmutatja, hogy a tulajdonítás osztályába tartozó appozíció két tagjából létrehozható egy predikációs (*predicational*) kopulás tagmondat (10a), amelyben – a tulajdonító értelmezőhöz hasonlóan – a predikátum egy tulajdonságot rendel hozzá az alanyhoz. Az azonosítás osztályába tartozó appozíció pedig egy azonosító (*equative*) kopulás mondat aláítható át (10b), amely egyenlővé teszi az alany és a predikátum referenciáját. A bennfoglalás osztályába tartozó appozíció viszont nem alakítható át kopulás tagmondattá (10c).

- (10) a. *János pisztolya egy gyilkos fegyver volt.* (5b)
 b. *Az év állata a panda volt.* (4c)
 c. **Néhány baba a Gyöngyhercegnő volt.* (6a)

A leíró nyelvtanok egyes kötőszók (*azaz, vagyis, tehát*) megjelenése esetén a példákat a kifejtő magyarázó mellérendelés alá sorolják, és nem tekintik értelmezős szerkezetnek. Simonyi (1913), Károly (1958) és Balogh (2004) több olyan példát is megad az értelmezős szerkezetek között, amelyekben kötőszó szerepel (11).

- (11) a. *A tésztát, főleg a krumplitészttét szerették.* [Illyés: Puszták népe]
 b. *Az ELTE BTK magyar tanszékei Budapesten, (mégpedig) az Astoriánál vannak.* [Balogh 2004: 76]

Mindenképpen emellett kell állást foglalnunk, hogy a magyar nyelv esetében is értelmezős szerkezetet kapunk, ha egyes kötőszók azonos referenciával rendelkező elemek között jelennek meg, olyan konstrukciót alkotva, amelyben a második szerkezettag pontosítja, kiegészíti az első jelentését. A kötőszó – a továbbiakban appozíció-jelölő – jelenléte tehát nem von maga után auto-

matikusan mellérendelő szerkezetet, amelyet a leíró nyelvtanok a magyarázó-kifejtő mellérendelések közé soroltak. A (4–6)-os, illetve a (11)-es példákban aláhúzással jelöltem ezeket az pozíció-jelölőket.

2.2. A laza és a szoros értelmező

Bár a magyar nyelvészek nem különböztetik meg a szoros és a laza értelmezőt egymástól, ahogyan a nemzetközi szakirodalomban teszik (Burton-Roberts 1975, Molitor 1979, Lasersohn 1986, Acuña-Fariña 1996, 1999; Huddleston–Pullum 2002, Keizer 2005, Potts 2005), mégis amellett foglaltam állást (Szőke 2014), hogy a magyarban is van létjogosultsága a szoros értelmezőnek. A szoros értelmező korlátozó, míg a laza értelmező nem korlátozó olvasatot von maga után. A szoros értelmező olyan kontextusban (12a) használható, amikor több individuum közül nevezünk meg egyet, és a szerkezet két tagja együttesen határozza meg az adott entitásra utaló referenciát. (12b)-ben csupán egyetlen olyan individuum merül fel, akinek *Miltiadész* a neve, ezért használhatjuk ebben a kontextusban a laza értelmezős konstrukciót.

(12) a. A: *Úgy hallottam, hogy a meghirdetett előadás Miltiadésről fog szólni, csak azt nem tudom, hogy a hadvezérről vagy a pápáról.*

B: *Mivel elsősorban az ókori görögöket tanulmányozom, így természetesen **Miltiadésről a hadvezérről** / #**Miltiadésről, a hadvezérről** fogok beszélni.*

b. A: *Úgy hallottam, hogy a ma esti előadás az ókori görög harckokról fog szólni.*

B: *Igen, pontosabban **Miltiadésről, a hadvezérről** / #**Miltiadésről a hadvezérről** fogok beszélni.*

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a szoros értelmezői viszony nem csak több individuum feltételezése esetén jelenhet meg. Lehetséges olyan kontextus is, ahol egyetlen individuum szerepel értelmezett szóként, amelynek két különböző tulajdonságát szeretnénk kiemelni (13).

(13) a. ***Petőfi a költő sikeresebb volt Petőfinél a katonánál.***

b. ***Bevallom, Kosztolányit az íróit jobban kedvelem, mint Kosztolányit a költőt.***

2.3. Az azonosító értelmező különféle fajtái

Ebben a részben az azonosító értelmezőn belül megkülönböztetett altípusokat próbálom meg elhelyezni egy táblázatban, amelynek célja, hogy egy áttekint-

hetőbb rendszer létrehozásával minél pontosabb szerkezeti elemzést lehessen nyújtani.

A szoros értelmező példái a magyar nyelvben egy szűkebb csoportot képeznek, mint a nemzetközi szakirodalomban fellelhető adatok. A magyar példák mindegyike a tulajdonítás szemantikai osztálya alá sorolható be. Mindezek alapján a 2. táblázatban látható értelmezőfajtákat lehet a magyarban megkülönböztetni.

2. táblázat: *Az azonosító értelmező fajtái*

	laza értelmező	szoros értelmező
azonosítás	(14a)	–
tulajdonítás	(14b)	(15)
bennfoglalás	(14c)	–

- (14) a. *A legjobb barátom, János tegnap este meglátogatott a kórházban.*
 b. *Rúza Magdi, egy híres énekesnő lett a zsűri negyedik tagja.*
 c. *Három rokonom, köztük a nagymamám, elfogadta a meghívást.*
 (15) *Miltiadészt a pápát sokkal kevesebben ismerik Miltiadésznál a hadvezérnél.*

3. Egyeztetés az azonosító értelmezővel

Ahhoz, hogy az azonosító értelmezőhöz a megfelelő szerkezetet tudjuk rendelni, az szükséges, hogy eldöntsük a több évtizede tartó vitát: a magyar leíró nyelvészeti munkákban ugyanis nincs egységes álláspont arról, hogy a kérdéses konstrukciót alárendelésként (Tompá 1964, Rácz 1991), mellérendelés-ként (Szabó 1955; Antal 1964, 1977; Jakab 1977) vagy sajátos átmeneti szerkezetként (Balogh 1999) elemezzük. A kérdés megválaszolásában segíthet annak vizsgálata, hogy az alanyi vagy tárgyi szerepben megjelenő értelmezős szerkezettel hogyan egyeztetjük a mátrix mondatbeli állítmányt.

Balogh (2004: 71) két példát megemlítve amellet érvel, hogy bizonyos esetekben az alany (16a), illetve a tárgy értelmezője (16b) irányítja az állít-mánnyal való egyeztetést.

- (16) a. *Ági és Panni, az újonnan jött osztálytársak hamarosan beillesz-kedtek az osztályközösségbe.*
 b. *Két diákot, Nagy Jósikát és Kis Pistát behívták az igazgatói irodába.*

A (16a) példában akár az értelmezett szó is kiválthatná a többes számú egyeztetést, mivel az és-koordináció esetében a preverbális pozícióban megjelenő egyes számú alanyok koordinációja eredményezhet többes számú állítmányt is (17), ahogyan É. Kiss (2012:1026) ezt megmutatta.

(17) *János és Mari összevesztek.*

A vizsgálatot kiterjesztettem több adatra is, amelyek esetében nem született egyértelmű grammatikalitási ítélet, ezért döntöttem ezen példamondatok tesztelése mellett. A tesztelés során egyrészt az alany szerepét betöltő értelmezős szerkezetet vizsgáltam, amelyben az értelmezett szó és az értelmező külön-külön megjelenve eltérő egyeztetést vált ki az állítmányon. Másrészt a tárgyi szerepet betöltő értelmezős konstrukciót is teszteltem, amelyben a szerkezettagok eltérő határozottságúak. A tesztelést két körben végeztem el. Az első esetben olyan tesztet állítottam össze, amelybe semleges, úgynevezett kontrollmondatok is bekerültek. Kilenc kérdőívet kaptam vissza, melyeknek kitöltői között egyaránt voltak nyelvészek és nem nyelvészek is. A második körben célirányosan már csak azokat a mondatokat teszteltem kizárólag nyelvészek körében, amelyeknek a grammatikalitási megítélése ingadozó volt az első teszteléskor. Ebben az esetben nyolc kérdőív válaszait dolgozhattam fel. Az eredményeket kiértékelve általánosságban elmondható, hogy a mondatok megítélésében nem mutatkozott szignifikáns eltérés annak függvényében, hogy az értelmezős szerkezet topik- vagy fókuszpozícióban jelent-e meg a mondatban. Ugyanakkor egyértelmű grammatikalitási ítéletek születtek, ha az értelmezős konstrukció posztverbális pozícióban jelent meg, míg a preverbális pozíció esetében több példában is ingadozás mutatkozott a mondatok grammatikusságának megítélésében.

Az alanyi pozícióban megjelenő értelmezős szerkezetet tartalmazó tesztmondatok vizsgálata során az a konklúzió vonható le, hogy nem lehet egyértelműen állást foglalni amellelt, hogy az értelmezett szóval vagy az értelmezővel történik az egyeztetés, ugyanis két tényező alakítja egyszerre az egyeztetés alakulását: a közelségi elv és a jelölt jegyérték a többességet illetően. Az egyes számú egyeztetést kiváltó főnévi csoport jelöletlen jegyértékkel bír, míg a többes számú egyeztetéssel járó főnévi csoport jelölt jegyértéket hordoz.⁵ Ha az értelmező többes számú, akkor egyértelmű az egyeztetés alakulá-

---

⁵ Nemcsak a többes számú főnévi csoportok rendelkeznek jelölt jegyértékkel a többességet illetően, hanem egyes számú főnévi csoportok koordinációja is viselheti a jelöltséget, ha többes számú egyeztetést vált ki: *Mari és Anna megérkeztek.*

sa: többes számú ige (18) jelenik meg (a közelségi elv is a többes számú állítványt erősíti meg).

- (18) a. *A két barátñód, a lányaim megérkeztek.*
b. **A két barátñód, a lányaim megérkezett.*

Ha az értelmezett szó a többes számú, akkor a preverbális pozícióban megjelenő értelmezős szerkezet esetében a közelségi elv és a többesség jelölt jegyértéke szembekerül egymással, és a mondatok grammatikalitásának megítélése igen vegyes képet mutat az egyeztetés alakulását illetően (19).

- (19) a. *??A lányaim, a két barátñód megérkezett.*
b. *?A lányaim, a két barátñód megérkeztek.*

Ha az értelmezős szerkezet posztverbális pozícióban jelenik meg, akkor a közelségi elv az irányadó az egyeztetés alakulását tekintve (20).

- (20) a. *Összevesztek / *Összeveszett a lányaim, a két barátñód.*
b. *Összeveszett / *Összevesztek a két barátñód, a lányaim.*

A preverbális pozícióban megjelenő tárgyi értelmezős szerkezet esetében is két tényező van hatással az egyeztetésre: a közelségi elv és a jelölt jegyérték a határozottságot tekintve. A határozatlan főnévi csoport jelöletlen, míg a határozott főnévi csoport jelölt jegyértékkel bír. Ha az értelmező a határozott, akkor egyértelműen a határozott ragozás a preferált a mondatok megítélésékor (21).

- (21) a. **Egy bájos kislányt, Annát felkértek a fotózásra.*
b. *Egy bájos kislányt, Annát felkérték a fotózásra.*

Ha az értelmezett szó a határozott, akkor a közelségi elv és a jelölt jegyérték konfliktusba kerül egymással, és ebben az esetben már vegyes képet mutat a mondatok megítélése, de a határozott ragozás tűnik preferáltabbnak (22).

- (22) a. *??Annát, egy bájos kislányt felkértek / kértek fel a fotózásra.*
b. *?Annát, egy bájos kislányt felkérték / kérték fel a fotózásra.*

A posztverbális pozícióban álló értelmezős szerkezetet tartalmazó mondatok esetében egyértelmű grammatikalitási ítéletek születtek: ilyenkor a közelségi elv alapján történik az egyeztetés (23).

- (23) a. *Felkérték / *Felkértek Annát, egy bájos kislányt a fotózásra.*
b. *Felkértek / *Felkérték egy bájos kislányt, Annát a fotózásra.*

Összegezve tehát az eredményeket, az a konklúzió vonható le, hogy bár a kö-zelségi elvnek is van szerepe az egyeztetés alakulásában, ami arra utalhatna, hogy mellérendelő szerkezettel állunk szemben, de a jelölt jegyérték olykor ezt felülírja, és ilyenkor az értelmezett szóval történik az egyeztetés, ez pedig az alárendelés irányába mutat.

Az eddigi megfigyeléseket azonban módosítja, ha az értelmező után is tartunk intonációs szünetet.⁶ Ezzel a szerkezet közbevetéses jellegét erősítjük fel, aminek köszönhetően úgy tűnik, az állítmányt már inkább az értelmezett szóval kell egyeztetni a preverbális pozícióban megjelenő alanyi (24) vagy tárgyi appozíciós szerkezet (25) esetében is.

(24) a. *A lányaim, a két barátnőd, összevesztek.*

b. *A két barátnőd, a lányaim, összeveszett.*

(25) a. *Annát, egy bájos kislányt, felkérték a fotózásra.*

b. *Egy bájos kislányt, Annát, felkérték a fotózásra.*

A (24–25)-ös példák azt mutatják, hogy az értelmező után tartott intonációs szünet esetében a preverbális pozícióban megjelenő alanyi vagy tárgyi appo-zíciós szerkezetnek az első tagja, vagyis az értelmezett szó irányítja az állít-mánnyal való egyeztetést. Az intonációnak az értelmezős szerkezetben való szerepe további vizsgálatot igényel.

4. Az azonosító értelmező szerkezeti elemzése

Először röviden áttekintem, hogy milyen szerkezeti elemzések bizonyultak problémásnak. Az azonosító értelmező esetében egyetlen érv szól a szerkezet tagjai közti alárendelés feltételezése mellett: a két elem között predikatív vi-szony létesíthető. Az 1. fejezetben azonban megmutattam, hogy ez nem igaz minden azonosító értelmezőre.

A szerkezet nem elemezhető – legalábbis nem minden esetben – két tag-mondat koordinációjaként és az azokon elvégzett ellipszisként, mert ily mó-don nem tudnánk magyarázatot adni az egyeztetés alakulására az alábbi pél-dában (26), ahol az állítmányt az értelmezővel kellene egyeztetni ellipszis esetében.

(26) *Én, a koronatanú pontosan jelentem meg a bíróságon.*

⁶ A további tervek között szerepel egy olyan tesztsor összeállítása, amelyben a példamondatok felvételtől hangzanak el, mivel az intonáció fontos szerepet kap egy-egy adat grammatikalitá-sának megítélésakor. (Noha a tesztalanyok egyértelmű instrukciót kaptak az intonációs szünetet illetően, de a példák nem hangzottak el a tesztelés során.) Továbbá a tesztelt mondatok közül hiá-nyoznak a bennfoglalás szemantikai osztályába tartozó példák, a vizsgálatot ezekre is szeretném kiterjeszteni.

Az azonosító értelmező viselkedése leginkább a mellérendelésekével állítható párhuzamba, ugyanakkor van köztük egy fontos különbség. Az appozíciós szerkezet esetében két azonos, míg mellérendelésnél két eltérő referenciájú entitás jelenik meg a konstrukcióban.

Az azonosítás osztályába tartozó nominális értelmezők megfeleltethetők az Ott (2014)-féle osztályozásban⁷ a specifikációs értelmezőknek, ezért ezt a két fogalmat egymás szinonimájaként használom. Először azt fogom bemutatni, hogy a magyar adatok valóban alátámasztják-e az Ott (2014) által javasolt elemzést, amely szerint a specifikációs értelmezőt tartalmazó tagmondat beékelődik a mátrix mondatba, s a redundáns elemek törölve vannak (27).⁸

(27) [_{CP1} *I met an old friend* [_{CP2} ~~*I met John Smith at the pub today*~~] *at the pub today*]]

'Egy régi barátommal, John Smith-szel találkoztam ma a kocsmában.'

A specifikációs értelmezővel való egyeztetés alakulása a magyarban azonban ellentmond a (27)-es szerkezetnek, mivel vannak példák, amelyekben az értelmezővel kell egyeztetni a mátrix mondat állítmányát (28).

(28) a. **Egy bájos kislányt, Annát felkérték a fotózásra.**

b. * [_{CP1} *Egy bájos kislányt* [_{CP2} ~~*Annát felkérték a fotózásra*~~] *felkérték a fotózásra*]

Ebből következik, hogy egy másik szerkezetet kell rendelnünk az azonosítás szemantikai osztályába tartozó példákhoz a magyar nyelvben.

A tulajdonítás osztályába sorolható nominális appozíciós konstrukciók az Ott (2014)-féle osztályozásban a predikációs értelmezőknek felelnek meg. Ott (2014) olyan szerkezetet rendel a predikációs appozícióhoz, amelyben az értelmező egy lecsökkentett predikációs kopulás tagmondat (29).

(29) [_{CP1} *I met John Smith* [_{CP2} ~~*he is my best friend*~~] *at the pub today*]

'John Smits-szel, a legjobb barátommal találkoztam ma a kocsmában.'

A (29)-es szerkezet azonban két okból sem alkalmazható a magyar predikációs értelmezők esetében. Először is a lecsökkentett predikációs mondat állítmányáról, vagyis az értelmezőről hiányzik a megfelelő esetrag (30), márpe-

---

⁷ Ott (2014) a nem korlátozó nominális appozíciókon belül két típust különböztet meg Heringa (2012) osztályozására építve: a specifikációs nominális appozíció esetében az értelmező specifikálja, azonosítja az értelmezett szót (i), míg a predikációs nominális appozícióban az értelmező valamilyen tulajdonságot rendel az értelmezetthez (ii).

(i) *Egy régi barátommal, Kovács Jánossal találkoztam ma a kocsmában.*

(ii) *Kovács Jánossal, egy régi barátommal találkoztam ma a kocsmában.*

⁸ A törlést áthúzással jelölöm.

dig a magyarban az értelmezett szó és az értelmező mindig ugyanazt az esetvégződést viseli.

(30) *_[CP1] Az FTC-vel, _[CP2] az FTC egy jó csapat] fogunk készíteni egy interjút]

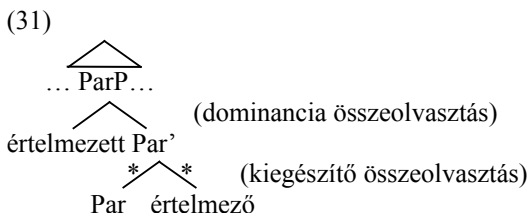
Másrészt nem adható magyarázat arra, hogyan történik az állítmánynak az értelmezővel való egyeztetése – ahogyan ez megfigyelhető az adatoknak egy jelentős hányadában. Az elemzést tovább nehezíti az a körülmény, hogy az egyeztetés alakulását a preverbális pozícióban megjelenő appozíció esetében két tényező (a közelségi elv és a jelölt jegyérték) befolyásolja, aminek következtében egyes példákban az értelmezett szóval, míg más példákban az értelmezővel történik az állítmány egyeztetése (22).

Amint láttuk a 3. fejezetben, az egyeztetés alakulása sem nyújt perdöntő bizonyítékot arra nézve, hogy az azonosító értelmezős szerkezet alárendelés vagy mellérendelés. A kérdést tovább bonyolítja az a tény, hogy az azonosító értelmező egyes fajtái más prozódiai, szintaktikai és szemantikai tulajdonságokkal rendelkeznek. Mindezek figyelembevételével az a javaslatom, hogy az azonosító értelmező egyes fajtáihoz külön-külön szerkezeti elemzést kell rendelni az eltérő tulajdonságokra építve.

Egységes elemzés csak a laza értelmező azon adatai esetében adható, amikor az értelmező után is tartunk intonációs szünetet, felerősítve ezáltal a szerkezet parentetikus jellegét. A példák alapján láthattuk, hogy ilyenkor a mátrix mondatbeli állítmányt az értelmezett szóval kell egyeztetni. Az elemzési javaslatom a ParP, vagyis egy olyan parentetikus frázis alkalmazása, amelynek specifikálja az értelmezett szó, komplementuma az értelmező. Ahhoz, hogy az értelmező láthatatlan legyen a mátrix mondat számára, a kiegészítő összeolvasztás műveletét⁹ (Heringa 2012) kell alkalmazni, így az állítmánnyal való egyeztetést kizárólag az értelmezett szó tudja irányítani.

---

⁹ Heringa kétféle műveletet különböztet meg: a dominancia összeolvasztást (*dominance Merge*) és a kiegészítő összeolvasztást (*supplementation Merge*). A kiegészítő összeolvasztás műveletének a lényege, hogy általa az appozíció egy összetevőt alkot az értelmezettel, ugyanakkor sem az értelmezett, sem más elem a mátrix mondatban nem k-vezérli az értelmezőt, mert a kiegészítés blokkolja ezt a viszonyt, mivel az ily módon egyesített összetevők egy eltérő dimenzióba kerülnek, s láthatatlanná válnak a többi elem számára.

A következőkben vizsgáljuk meg, hogy az értelmező utáni intonációs szünet hiányában milyen szerkezet rendelhető az egyes appozíciófajtákhoz.

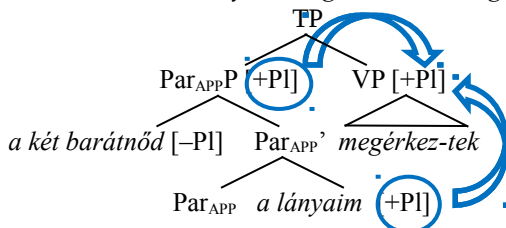
4.1 Az azonosítás és a tulajdonítás osztályába tartozó értelmezők elemzése

A 3. fejezetben láthattuk, hogy ha az azonosítás és a tulajdonítás szemantikai osztályába tartozó értelmezős szerkezet preverbális pozícióban jelent meg, nem született egyértelmű grammatikalitási ítélet azokban az esetekben, amikor a jelölt jegyérték és a közelségi elv konfliktusba került egymással. Ebből adódóan mindkét értelmezős szerkezet esetében a következő az elemzési javaslatom: az azonosítás és a tulajdonítás osztályába tartozó értelmezőt is egy appozíciós parentetikus frázisként (Par_{APP}P) elemezzük, megkülönböztetve azoktól az appozíciós szerkezetektől, amelyekben az értelmező után is tartunk szünetet. Ezekben a szerkezetekben az értelmező nem a kiegészítő, hanem a szokásos (dominancia) összeolvasztás műveletével kapcsolódik az értelmezett szóhoz, mivel egyes esetekben az értelmező irányítja az állítmánnyal való egyeztetést, vagyis a mátrix mondat predikátumának látnia kell az értelmezőt is. Amikor a szerkezettagok nem ugyanolyan jegyértékkel rendelkeznek, akkor a jegykonfliktus eredményeként a Par_{APP}P a jelölt jegyértéket (a többséget vagy a határozottságot) fogja örökölni a jegyátszivárgásnak¹⁰ köszönhetően. Az és-koordinációhoz hasonlóan csak a jelölt jegyérték szivárog fel a Par_{APP}P-re, annak hiányában egyes számú, illetve határozatlan ragozás jelenik meg az állítmányon (É. Kiss 2012). Preverbális pozícióban lévő értelmezős konstrukció esetében két lehetőség van: a Par_{APP}P jegyértéke és a közelségi elvben szerepet játszó értelmező jegyértéke megegyezik (ebben az esetben az értelmezővel kell az állítmányt egyeztetni), vagy konfliktusba kerülnek egymással (ebben az esetben tapasztalható ingadozás a grammatikalitási ítéletekben, és az állítmányt az értelmezett szóval és az értelmezővel is

¹⁰ Lieber (1989) szerint egy nem fejről is végbemehet a jegyátszivárgás, ha a fej nincs specifikálva az adott jegyre nézve.

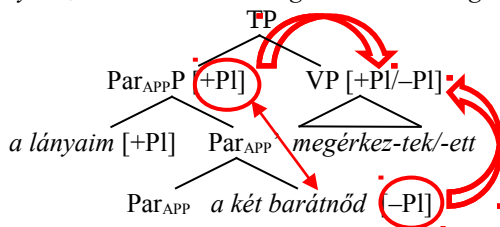
lehet egyeztetni). Nézzük meg, milyen szerkezet rendelhető az alanyi pozícióban megjelenő, az azonosítás osztályába tartozó értelmezőhöz (32–33).

(32) *A két barátnőd, a lányaim megérkeztek / *megérkezett.*

A (32)-es példában a közelségi elvben szerepet játszó értelmező és a Par_{APP}P jegyértéke megegyezik, így az állítmányt az értelmezővel kell egyeztetni.

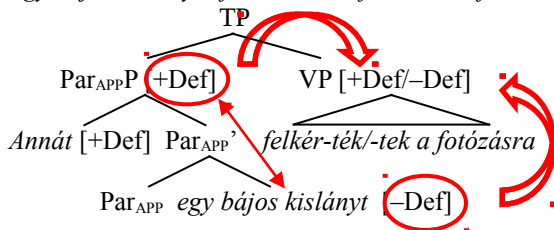
(33) *A lányaim, a két barátnőd ?megérkeztek / ??megérkezett.*

A (33)-as példában a közelségi elvben szerepet játszó értelmező és a Par_{APP}P jegyértéke konfliktusban áll egymással, így az állítmánnyal való egyeztetést az értelmezett szó és az értelmező is irányíthatja, a többes számú és az egyes számú állítmány is grammatikus a mondatban – e kérdést tekintve az anyanyelvi beszélők grammatikalitási ítéleteiben ingadozás tapasztalható.

Az alábbiakban a tárgyi pozícióban megjelenő, a tulajdonítás osztályába tartozó értelmező szerkezetét fogom bemutatni (34).

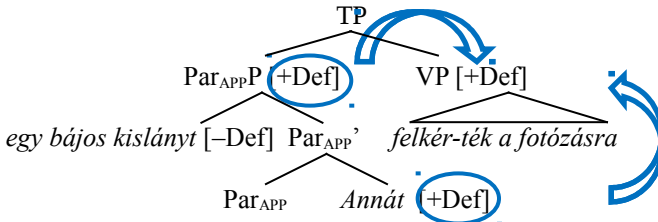
(34) *Annát, egy bájos kislányt ?felkérték / ??felkértek a fotózásra.*

(34)-ben a közelségi elv alapján irányító szerepet játszó értelmező és a Par_{APP}P jegyértéke konfliktusba kerül egymással, ezáltal az állítmány lehet határozott és határozatlan ragozása is.

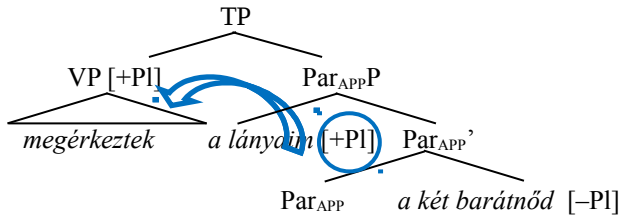
A tárgyi pozícióban megjelenő, az azonosítás osztályába tartozó értelmező esetén, ha a szerkezettagok eltérő határozottságúak, akkor az értelmezővel (amely határozott) kell egyeztetni az állítmányt (35).

(35) *Egy bájos kislányt, Annát felkérték / *felkérték a fotózásra.*

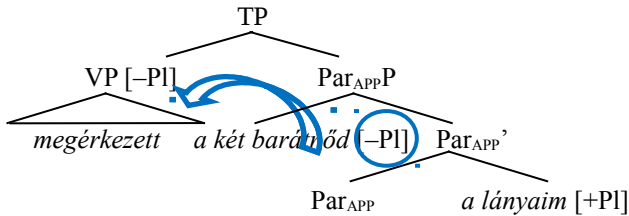

Amikor az azonosítás és a tulajdonítás osztályába tartozó értelmezős szerkezetek posztverbális pozícióban jelentek meg, egyértelmű grammatikalitási ítéletek születtek: ezekben az esetekben kizárólag a közelségi elv játszik szerepet az állítmánnyal való egyeztetés során (36–37).

(36) *Megérkeztek / * Megérkeztek a lányaim, a két barátnőd.*

(37) *Megérkezett / * Megérkeztek a két barátnőd, a lányaim.*

A posztverbális pozícióban megjelenő értelmezős szerkezet esetében – a községi elvnek köszönhetően – kizárólag az értelmezett szó irányítja az állítmánnyal való egyeztetést, az appozíciós konstrukció tagjai közti esetleges jegykonfliktus ebben az esetben nem kap semmilyen szerepet az egyeztetés során.

A kutatás ezen pontján még nem adható adekvát magyarázat arra, hogy az értelmezős konstrukció miért viselkedik eltérően az egyeztetést tekintve a preverbális és a posztverbális pozícióban.

4.2 A bennfoglalás szemantikai osztályába tartozó értelmező elemzése

A bennfoglalás szemantikai osztályába tartozó adatok kisebb figyelmet kaptak a nemzetközi szakirodalomban. Heringa (2012) a példák számbavétele után kizárta ezeket a szerkezeteket a további vizsgálódások köréből, és ezen csoportot két tagmondat koordinációjaként és ellipszisként elemzi Burton-Roberts (1994)-es javaslata alapján. Ott (2014) már az appozíciók osztályozásakor is figyelmen kívül hagyja ezeket a példákat.

A következőkben azt vizsgálom meg, hogy a magyar példák valóban alátámasztják-e azt az elemzési javaslatot, amely két tagmondat koordinációját és az azokon végrehajtott ellipszist feltételezi. A kérdés eldöntéséhez két ténnyel vizsgálhatunk meg: a bennfoglalást tartalmazó mondatok parafrázisát, illetve a bennfoglaló értelmezőnek az állítmánnyal való egyeztetését. Először nézzük meg, hogy a bennfoglalás példái hogyan alakíthatóak át (38).

- (38) a. **Három jó barátom, köztük Mari, elutazott hétvégén a hegyekbe.**
b. **Három jó barátom köztük Mari.*
c. *Mari a három jó barátom egyike.*
d. *Három jó barátom elutazott hétvégén a hegyekbe, köztük Mari elutazott hétvégén a hegyekbe.*

(38b) azt példázza, hogy a bennfoglaló értelmezős szerkezet két tagja között nem hozható létre predikatív viszony. (38c) már grammatikus parafrázisa a bennfoglaló értelmező és az értelmezett közti viszonynak, de a beszélő nem ezt az információt akarja a hallgató tudtára adni a (38a)-ban található értelmezős szerkezettel. Valójában (38d)-vel adható vissza az értelmezős szerkezetet tartalmazó mondat jelentése, amely azt sugallja, hogy itt két tagmondat koordinációja történik.

Most vizsgáljuk meg, hogy az alanyként megjelenő bennfoglaló értelemős szerkezet milyen egyeztetést vált ki az állítmányon (39).

- (39) a. **/?? A barátaim, köztük Mari elutazott hétvégén a hegyekbe.*
b. **/?? Az emberszabású majmok, például a csimpánz nagy népszerűségnek örvend.*
c. *A barátaim, köztük Mari, elutaztak hétvégén a hegyekbe.*
d. *Az emberszabású majmok, például a csimpánz, nagy népszerűségnek örvendenek.*

A (39a, b) példák agrammatikussága nemcsak abból a tényből fakad, hogy az állítmány az értelmezővel van egyeztetve, hanem az értelmező utáni intonációs szünet hiányából is, ahogyan ezt a (39c, d) adatok jólformáltsága mutatja. Az értelmező utáni intonációs szünet megjelenése felerősíti az értelmező parentetikus jellegét, és ebben az esetben – ahogyan az azonosítás és a tulajdonítás osztályába tartozó példáknál is láthattuk – az állítmány egyeztetése az értelmezett szóval történik. Az ilyen példákban az appozíciós konstrukció egy közbevetés lesz (ParP), amelyben a kiegészítő összeolvasztás művelete által kapcsolódik az értelmező az értelmezett szóhoz, ahogyan ezt a (31)-es ágrajzban láthattuk.

Ugyanakkor azonban el kell számolni azokkal a példákkal is, amelyekben a bennfoglaló értelmezős szerkezet fókuszpozícióban jelenik meg, ugyanis ilyenkor az értelmező után már nem tarthatunk intonációs szünetet a fókuszhangsúly miatt, és ilyen esetekben a mátrix mondat állítmányát egyértelműen az értelmezővel kell egyeztetni (40).

- (40) a. *A barátaim, köztük Mari utazott / *utaztak el hétvégén a hegyekbe.*
b. *Az emberszabású majmok, de leginkább a csimpánz örvend / *örvendenek nagy népszerűségnek.*

A (40)-es példákban az állítmánynak az értelmezővel való egyeztetése mellett szól, hogy az értelmező utáni intonációs szünet hiánya esetén a konstrukciót két tagmondat koordinációjaként és ellipszisként elemezzük (41).

- (41) a. *A barátaim [~~utaztak el hétvégén a hegyekbe~~], köztük Mari utazott el hétvégén a hegyekbe.*
b. *Az emberszabású majmok [~~örvendenek nagy népszerűségnek~~], például a csimpánz örvend nagy népszerűségnek.*

4.3 A szoros értelmező elemzése

A szoros értelmezőben egy intonációs egységet alkot a szerkezet két tagja, mindig két DP jelenik meg a konstrukcióban, továbbá az egyetlen entitásra vonatkozó referenciát a két DP együttesen határozza meg. Ezek a tulajdonságok mellett szólnak, hogy a szoros értelmezőt ne tagmondatok koordináció-

jaként, hanem egyetlen összetevőként elemezzük. Ugyanakkor felmerül egy komoly kérdés: hogyan határozzuk meg a szerkezettagok közti viszonyt. A probléma megoldásának keresése során nem támaszkodhatunk az állítmánnyal való egyeztetés vizsgálatára, mivel nem generálhatóak olyan példák, amelyekben az értelmezett szó és az értelmező alanyként eltérő számú egyeztetést váltana ki külön-külön az állítmányon, illetve eltérő határozottságú tárgyként sem jelenhetnek meg.

További tulajdonságokat is figyelembe lehet venni a szoros értelmező elemzése során, ezek a következők: a szerkezettagok közé nem ékelődhet semmilyen más elem (beleértve az appozíció-jelölőket is), valamint a tagok csak megszorításokkal módosíthatóak (42).

- (42) a. **Miltiadészt a győztes hadvezért sokkal többen ismerik, mint Miltiadészt a kevésbé ismert pápát.*
 b. **A híres Miltiadészt a hadvezért sokkal többen ismerik, mint a kevésbé ismert Miltiadészt a pápát.*
 c. *Miltiadész a fiatal hadvezér sikeresebb volt, mint Miltiadész az idős hadvezér.*

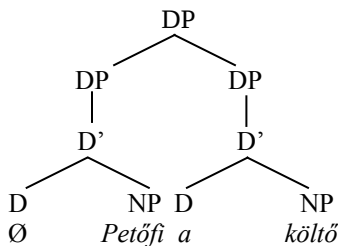
A szoros appozíció (43a) nagyon hasonlít az utógondolatra (43b) abban az értelemben, hogy mindkettő korlátozó értelmű.

- (43) a. **Petőfit a költőt** többre becsülték (mint Petőfit a nyelvészt).
 b. *Petőfit sokra becsülték, mármint a költőt (és nem a nyelvészt).* †
 c. **Petőfit, a költőt** sokra becsülték.

Az utógondolat (43b) – a korlátozó értelme miatt – nem ugyanazt a jelentést hívja elő, mint a laza értelmezős minimálpárja (43c).

Az általam javasolt elemzés az, hogy a szoros értelmezőt jobbról csatoljuk az értelmezett szóhoz, és a két DP egy összetevőt alkot (44).

- (44) *Petőfi a költő*

A (44)-ben látható elemzést követi Alberti–Medve a *Generatív grammatikai gyakorlókönyv II. Ágrajzok* (2002: 277)-ben, de azt fontos megjegyezni, hogy egy laza értelmezős példát (*egy jó módú orvos ismerősöm, a Kovács Teofil doktor*) elemeznek a fent látható módon.

Összegzés

Ebben a tanulmányban az azonosító értelmező állt a vizsgálódás középpontjában. Először az azonosító értelmező tulajdonságait vizsgáltam meg, módosítva, pontosítva a magyar szakirodalom egyes állításait: egyrészt az appozíciót nem tekintem jelzőnek, másrészt a szerkezettagok felcserélésével egyes példákban itt is létrehozható elől álló jelzöt tartalmazó konstrukció, harmadrészt nem minden példáról mondható el, hogy a szerkezettagok között predikatív viszony létesíthető.

Az azonosító értelmező fajtáinak ismertetésekor két újfajta megközelítési módot mutattam be, amelyek által feltárhatók az egyes típusok jellemzői, elősegítve a minél pontosabb szerkezeti elemzést. Amellett érveltem, hogy a magyar nyelvben is van létjogosultsága a szoros értelmezőnek annak ellenére, hogy nyelvünkben korlátozottabb módon jelenik meg, mint a nemzetközi szakirodalomban ismertetett nyelvekben. Megvizsgáltam azt is, hogy az angol, német és holland példák mintájára vajon a magyar azonosító értelmezők is besorolhatóak-e a Heringa (2012) által bemutatott három szemantikai osztályba.

Az alanyi vagy tárgyi szerepben megjelenő azonosító értelmezős szerkezettel való egyeztetést is alapos vizsgálat alá vettem, mivel azon kérdés megválaszolása, hogy az értelmezett szóval vagy az értelmezővel egyeztetjük az állítmányt, segíthet annak eldöntésében, hogy alá- vagy mellérendelő szerkezettel állunk szemben. Az eredmények alapján azonban nem lehet egyértelműen állást foglalni amellett, hogy melyik szerkezettaggal történik az egyeztetés, ugyanis két tényező alakítja egyszerre az egyeztetés alakulását: a közelségi elv és a jelölt jegyérték a többséget, illetve a határozottságot illetően. Példákkal illusztráltam továbbá, hogy az értelmező után tartott intonációs szünet hogyan befolyásolja az egyeztetés alakulását: mind az alanyi, mind a tárgyi szerepű értelmezős szerkezet esetében az értelmezett szó irányítja az állítmánnyal történő egyeztetést, mivel a szünetnek köszönhetően felerősödik a konstrukció közbevetéses jellege.

A szerkezeti elemzés során amellett érveltem, hogy az azonosító értelmező egyes típusait (bennfoglalás, azonosítás, tulajdonítás, illetve szoros értelmező) el kell határolni egymástól, más-más szerkezetet rendelve a különféle appozíciófajtákhoz. Az azonosítás és a tulajdonítás osztályába tartozó értel-

mezős szerkezetek esetében egy olyan appozíciós parentetikus frázist (Par_{APP}P-t) feltételeztem, amelynek a specifikálójában az értelmezett szó, a komplementumában pedig az értelmező jelenik meg. A szerkezeti elemzés során megmutattam, hogyan történik az értelmezős konstrukciónak a mátrix mondatbeli predikátummal való egyeztetése. A bennfoglaló értelmező esetében a konstrukcióhoz olyan szerkezetet rendeltem, amelyben két tagmondat koordinációja és a redundáns elemek elliptálása történik. A szoros értelmező esetében az volt a javaslatom, hogy a szerkezettagok – a szoros egységük (kötelező szomszédosság, intonáció) miatt – egy DP-t alkossanak.

További kutatást igényel az értelmező utáni intonáció szerepe, valamint a személyes névmást tartalmazó appozíciós konstrukciók.

Hivatkozások

- A. Jászó Anna (szerk.) 1991. *A magyar nyelv könyve*. Budapest, Trezor Kiadó.
- Acuña-Fariña, Juan Carlos 1996. *The puzzle of apposition. On so-called appositive structures in English*. Santiago de Compostela: Universidade, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico.
- Acuña-Fariña, Juan Carlos 1999. On apposition, *English Language and Linguistics* 3 (1): 59–81.
- Alberti Gábor & Medve Anna 2002. *Generatív grammatikai gyakorlókönyv II. Ágrajzok*. Budapest, Janus/Gondolat.
- Antal László 1964. A magyar jelző három különböző nyelvtani koncepció fényében, *Magyar Nyelv* 60: 61–8.
- Antal László 1977. *Egy új magyar nyelvtan felé*. Budapest, Magvető Könyvkiadó.
- Balogh Judit 1999. A jelző és az értelmező, *Magyar Nyelvőr* 2: 191–207.
- Balogh Judit 2000. Az értelmező. In Keszler Borbála (szerk.) *Magyar grammatika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 452–460.
- Balogh Judit 2004. Az értelmezős szerkezetek helye a szintagmák között II. *Magyar Nyelvőr* 1: 68–83.
- Burton-Roberts, Noel 1975. Nominal apposition. *Foundations of language* 13: 391–419.
- É. Kiss, Katalin 2012. Patterns of agreement with coordinate noun phrases in Hungarian. In *Natural Language & Linguistic Theory* 30: 1024–1060.
- Heringa, Herman 2012. *Appositional constructions*. PhD thesis, University of Groningen. LOT Dissertation Series 294.
- Hockett, Charles Francis 1955. Attribution and Apposition. *American Speech* 30: 99–102.

- Huddleston, Rodney – Geoffrey K. Pullum 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Jakab István 1972. A jelzős szerkezetek redukciójának szó szerkezeti vizsgálata. *Magyar Nyelvőr* **96**: 38–50.
- Jakab István 1977. Az értelmező és az értelmezett szó szerkezeti viszonya. *Magyar Nyelvőr* **101**: 9–19.
- Jakab István 1978. Igen, az értelmező mellérendelés. *Magyar Nyelvőr* **102**: 293–298.
- Keizer, Evelien 2005. The discourse function of close appositions, *Neophilologus* **89**: 447–467.
- Keszler Borbála (szerk.) 2000. *Magyar grammatika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Keszler Borbála – Lengyel Klára 2002. *Kis magyar grammatika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Lieber, Rochelle 1989. On percolation. *Yearbook of Morphology* **2**: 95–138.
- Laserson, Peter 1986. The semantics of appositive and pseudo-appositive NP's, *Proceedings of the Eastern States Conference on Linguistics* **3**: 311–322.
- Ott, Dennis 2014. Ellipsis in appositives and the syntax of parenthesis. Handout, GLOW 37 (Brussels)
- Potts, Christopher 2005. *The logic of conventional implicatures*. New York: Oxford University Press.
- Rácz Endre (szerk.) 1968. *A mai magyar nyelv*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Rácz Endre 1991. *Az egyeztetés a magyar nyelvben*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Sturm, A. N. 1986. *Primaire syntactische structuren in het Nederlands*. Leiden: Nijhoff. PhD Dissertation, University of Nijmegen.
- Szabó Dénes 1955. *A mai magyar nyelv*. Egyetemi jegyzet, kézirat, Budapest.
- Szóke Bernadett 2014. A magyar minősítő értelmező mint ellipszis. In Gécseg Zsuzsa (szerk.) *LingDok 13. Nyelvészdoktoranduszok dolgozatai*, Szegedi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Szeged, 165–184.
- Tompa József (szerk.) 1962. *A mai magyar nyelv rendszere II*. Budapest, Akadémiai Kiadó.